

Identifying the Factors that Make Women Feel Insecure in the 19th District of Tehran and Ways to Improve Security

Received: 29, December, 2022

Accepted: 13, March, 2023

Article type: Research Article

PP: 55-88

DOI:

[10.22034/entezam.2023.1270621.2450](https://doi.org/10.22034/entezam.2023.1270621.2450)

Mehbobe Babaei Mohammadi

PhD Candidate in the Sociology of Rural Development, University of Tehran, Tehran, Iran. Email: mahboobeh.babaie@ut.ac.ir

Soheila Naseri

Elite and Young Researchers Club, Islamic Azad University, Tehran, Iran. (Corresponding Author). Email: s.naseri518@gmail.com

Masoumeh Shafa'ati

PhD in sociology, Researcher of Khuzestan Academic Center for Education, Culture and Research, Khuzestan, Iran. Email: sa.shafati@ut.ac.ir

This article is adapted from a research project entitled "Improving the sense of security of women and families in the city by identifying and improving unsafe and defenseless urban areas in the 19th district of Tehran Municipality" which was carried out with the financial support of the Social Vice President of the 19th District Municipality.

Abstract

Background and objectives: Security is considered one of the necessities of human life, so that since the beginning of history, the most time and money have been spent in different societies to establish security. The current research has been carried out with an emphasis on identifying unsafe points and providing local solutions in order to improve the sense of security among women living in the 19th district of Tehran Municipality.

Methodology: In this study, qualitative research method and mixed content analysis strategy was used. The target community was women in the 19 districts of Tehran and the samples were selected by targeted sampling. In the data collection phase, the semi-structural and non-participatory observation tools were used and theoretical saturation was obtained after the 27th interview. The analysis of the qualitative data was done using the MAXDA 2020 software with the directive coding method.

Findings: The findings show that the most important causes of insecurity among women are the lack of visibility of place, light and lighting, and visual pollution, emphasizing the presence of homeless and addicts in public spaces, especially "neighborhood gardens". The next case, which is of great importance in creating insecurity in the region, was mentioned under the index of insecure and defenseless urban spaces, the two elements of "Kholazir" and "Kooreha". Due to its fully masculine activities and staff and brick kilns because of its activities and tutorials, they have played an important role in creating a sense of insecurity in the region.

Results: To minimize the sense of insecurity in the region and its negative consequences, projects need to be planned to "create and strengthen local social oversight" with a community-based approach and, on the other hand, brick kilns and the market of kholazir should be organized. Social oversight can be established and strengthened both by official organizations, including law enforcement, and by local community through neighborhood-based social facilitation and promotion plans.

Keywords: Sense of security, Women, Local social supervision, Causes of sense of insecurity.

Citation(APA): Babaei Mohammadi, Mehbobe; Naseri, Soheila; Shafa'ati Masoumeh (2023). "Identifying the Factors that Make Women Feel Insecure in the 19th District of Tehran and Ways to Improve Security", *Journal of Social Order*, 15(1), pp. 55-88. Doi: [10.22034/entezam.2023.1270621.2450](https://doi.org/10.22034/entezam.2023.1270621.2450)

شناسایی عوامل احساس ناامنی زنان ساکن منطقه ۱۹ شهر تهران و راهکارهای ارتقای امنیت

چکیده

زمینه و هدف: امنیت از جمله ضروریات زندگی بشر محسوب می‌شود به طوری که از ابتدای تاریخ تاکنون بیشترین زمان و هزینه در جوامع مختلف برای برقراری امنیت صرف شده است. پژوهش حاضر با تأکید بر شناخت نقاط ناامن و ارائه راهکارهای محلی در راستای ارتقای احساس امنیت در بین زنان ساکن منطقه ۱۹ شهرداری تهران انجام شده است.

روش: در این پژوهش از روش تحقیق کیفی و راهبرد تحلیل محتوای کیفی تلفیقی استفاده شد. جامعه هدف، زنان ساکن منطقه ۱۹ شهر تهران بودند و نمونه‌ها به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. در مرحله جمع‌آوری داده‌ها از ابزارهای مشاهده غیر مشارکتی و مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بهره گرفته و اشباع نظری بعد از مصاحبه شماره ۲۷ حاصل شد. تحلیل داده‌های کیفی به دست آمده، به کمک نرم‌افزار مکس کیو دی ای ۲۰۲۰ و با روش کدگذاری دستوری انجام شد.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان می‌دهد مهم‌ترین علل احساس ناامنی در بین زنان، عدم رؤیت‌پذیری مکان، نور و روشنایی و آلودگی دیداری با تأکید بر حضور بی‌خانمان‌ها و معتاها در فضاهای عمومی منطقه به‌ویژه «بوستان‌های محله‌ای» است. مورد بعدی که اهمیت بسیاری در ایجاد ناامنی در منطقه دارد، تحت شاخص فضاهای ناامن و بی‌دفاع شهری، دو عنصر «خلازیر» و «کوره‌ها» ذکر شد. بازار خلازیر به سبب فعالیت‌ها و کارکنان کاملاً مردانه و کوره‌های آجرپزی به سبب جذب فعالیت‌ها و عوامل کجروانه در ایجاد احساس ناامنی زنان در منطقه نقش مهمی داشته‌اند.

نتیجه‌گیری: برای به حداقل رساندن احساس ناامنی در منطقه و پیامدهای منفی آن، نیاز است طرح‌هایی در نظر گرفته شود که با رویکرد اجتماع‌محور درصدد «ایجاد و تقویت نظارت اجتماعی محلی» باشند و از سویی کوره‌های آجرپزی و بازار خلازیر ساماندهی گردند. نظارت اجتماعی می‌تواند هم از سوی سازمان‌های رسمی ایجاد نظارت و نظم اجتماعی از جمله نیروی انتظامی ایجاد و تقویت شود و هم از سوی اجتماع محلی و از طریق طرح‌های تسهیل‌گری و ترویج‌گری اجتماعی محله‌محور.

کلیدواژه‌ها: احساس امنیت، زنان، نظارت اجتماعی محلی، علل احساس ناامنی.

دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۰۸

پذیرش: ۱۴۰۱/۱۲/۲۲

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

صص: ۵۵-۸۸

شناسه دیجیتال (DOI):

[10.22034/entezam.2023.1270621.2450](https://doi.org/10.22034/entezam.2023.1270621.2450)

محبوبه بابایی محمدی

دانش‌آموخته دکتری جامعه‌شناسی توسعه روستایی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه:

mahboobeh.babaie@ut.ac.ir

سهیلا ناصری

باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول). رایانامه:

s.naseri518@gmail.com

معصومه شفاعتی

دکتری جامعه‌شناسی، پژوهشگر جهاد دانشگاهی خوزستان، خوزستان، ایران

sa.shafati@ut.ac.ir

این مقاله برگرفته از طرح پژوهشی با عنوان «ارتقای احساس امنیت حضور زنان و خانواده در شهر از طریق شناسایی و بهسازی نقاط ناامن و بی‌دفاع شهری در منطقه ۱۹ شهرداری تهران» می‌باشد که با حمایت مالی معاونت اجتماعی، شهرداری منطقه ۱۹ انجام شده است.

استناد (APA): بابایی محمدی، محبوبه؛ ناصری، سهیلا؛ شفاعتی، معصومه. (۱۴۰۲).

«شناسایی عوامل احساس ناامنی زنان ساکن منطقه ۱۹ شهر تهران و راهکارهای ارتقای

امنیت». نشریه علمی انتظام اجتماعی، ۱۵(۱)، صص ۵۵-۸۸

شناسه دیجیتال: [10.22034/entezam.2023.1270621.2450](https://doi.org/10.22034/entezam.2023.1270621.2450)

نظام اجتماعی در هر جامعه‌ای برای اعمال کارکردهایش نیازمند امنیت است، زیرا شرایط جدید جوامع ناشی از رشد شهرنشینی و گزلفاشتی^۱ شدن روابط اجتماعی موجب این شده که همبستگی‌های اجتماعی، مشارکت‌های مدنی، سرمایه‌های اجتماعی روابط جمعی و... کاهش یابد و حیات جمعی به سمت فردی‌شدن و تضعیف کارکردهای نهادهای اجتماعی سوق یابد، و این مسائل باعث رشد آسیب‌های اجتماعی و بروز جرائم و انحرافات اجتماعی در حد وسیع و گسترده می‌گردد؛ از سوی دیگر، کارویژه‌های نهادهای درون نظام اجتماعی در حال کم‌رنگ‌شدن و کاهش بوده است، به‌گونه‌ای که ابعاد مختلف امنیت با افزایش جرائم در وضعیت بحرانی شدید قرار گرفته است و فرصت‌ها و خلاقیت‌های شهروندان در حال امحاء بوده و این مسائل باعث شده که نگرانی‌های بسیاری در زمینه حیات جمعی جامعه افزایش یابد (شربتیان، ۱۳۹۲، ۱۲).

یکی از مهم‌ترین مسائل شهری مسئله «جرم» و «ناامنی» است. همه‌ساله هزاران تن در شهرها قربانی خشونت‌های پیدا و پنهان می‌شوند. این وضعیت در همه کلان‌شهرها و از جمله پایتخت که رشد بی‌برنامه و غیرقابل‌کنترلی را تجربه کرده است ملموس‌تر از دیگر شهرها می‌باشد. گسترش فیزیکی بدون برنامه شهر تهران در نتیجه رشد بی‌رویه جمعیت و بی‌توجهی به عوارض ناشی از تأخیر در نوسازی و بهسازی مناطق مختلف شهری منجر به فراوانی بافت‌های فرسوده شده است که شرایط فیزیکی مستعدی را برای وقوع جرم فراهم می‌سازند. وجود مناطق جرم‌خیز در سطح شهر تهران از مهم‌ترین نگرانی‌های مسئولان سیاسی، اجتماعی و امنیتی است. بر این مبنا، نهادهای دولتی طی برنامه‌های گوناگون درصدد بوده‌اند که به طرق مختلف امنیت را بهبود دهند؛ چنان‌که برنامه سوم توسعه شهر تهران و به‌طور اخص ماده ۶۶ برنامه پنج‌ساله

سوم توسعه شهر تهران، بر توسعه و رفع فضاهای ناامن و بی‌دفاع شهری تأکید دارد.

فضاهای بی‌دفاع شهری، امنیت اجتماعی شهروندان به‌ویژه زنان و کودکان را به مخاطره می‌اندازد. ممکن است زنان در خیابان‌ها، معابر، پارک‌ها و مسیر کار و مدرسه، حتی در وسایل حمل‌ونقل عمومی با انواع آزار یا تهدید به خشونت روبه‌رو شوند. گاهی این آزار و تهدیدها آن‌قدر جدی است که احتمال کاهش یا محرومیت زنان از دستیابی به موقعیت‌های آموزشی و شغلی را ایجاد کند. بالا رفتن احساس ناامنی زنان در شهر، پیامدها و نتایج نامطلوبی را در زندگی آن‌ها و جامعه در پی خواهد داشت و به تبعیت از این ناامنی، مهارت‌های زندگی و اجتماعی در کودکان ناقص شکل خواهد گرفت. جهت کاهش این مخاطرات، و با هدف ارتقای کیفیت فضاها و عرصه‌های شهری به منظور افزایش حضور و فعالیت زنان در شهر و تقویت احساس امنیت آنان در جامعه، شهرداری بر آن شد که طی پژوهش‌هایی در سطح مناطق ۲۲ گانه شهر تهران علل و عوامل ناامنی این مناطق را مشخص کرده و راهکارهای ارتقای احساس امنیت زنان در این نقاط را شناسایی کند و به ارگان‌های مربوط ارائه دهد.

این طرح پژوهشی در منطقه ۱۹ شهر تهران نیز به اجرا درآمد. منطقه ۱۹ تهران به دلیل ویژگی‌های خاص خود از نظر کالبدی، بستری مناسب جهت رشد و شکل‌گیری مکان‌های جرم‌خیز داراست. در واقع، از پنج نقطه قرمز که مرکز انباشت آسیب‌ها و معضلات اجتماعی و فرهنگی در کل تهران است، یک نقطه از این نقاط قرمز در منطقه ۱۹ واقع شده است^۱ و از سویی بنا به گزارش‌های مسئولان امور شهر^۲، یکی از نواحی منطقه ۱۹ کلان‌شهر تهران از جمله مسئله‌دارترین نواحی ۲۲ گانه پایتخت محسوب می‌شود.

۱- آقای مهندس بصیری معاون اجتماعی و فرهنگی شهرداری منطقه ۱۹، جلسه با دفاتر توسعه محله‌ای منطقه ۱۹، آخر آبان ۱۳۹۹؛ آقای قربانی، رئیس قرارگاه دولتخواه، بهمن ۱۳۹۹.

۲- زهرا نژادبهرام، عضو هیئت‌رئیس شورای شهر تهران، ۲۳ تیر ۱۳۹۸ <https://www.irna.ir>

در این راستا، پژوهش حاضر با هدف پاسخ به این پرسش اساسی انجام شد: علل و عوامل موجد احساس ناامنی برای حضور زنان و خانواده به تفکیک فضاهای عمومی در منطقه نوزده شهر تهران و راهکارهای ارتقای آن از دیدگاه زنان ساکن این منطقه کدام است؟

پیشینه و مبانی نظری

امنیت، پدیده‌ای چندبُعدی است و پژوهشگران از ابعاد مختلف سیاسی، اجتماعی، اقتصادی به آن پرداخته‌اند. در ادامه برخی از مهم‌ترین پژوهش‌های اجتماعی در حوزه امنیت با تأکید بر زنان، مرور خواهد شد.

نتایج پژوهش مهدنژاد و همکاران (۱۴۰۰) با عنوان «کاربست مدل نرو-فازی در تحلیل احساس امنیت ساکنان بافت‌های فرسوده شهری» که در منطقه ۱۲ شهر تهران و به روش پیمایش انجام شده است، حاکی از آن است که بین شاخص‌های کالبدی (ناامن بودن معابر منطقه و بالابودن میزان نفوذ موتورسواران به عرصه پیاده‌رو)، اقتصادی (بالابودن نرخ بیکاری در منطقه و بالابودن هزینه‌های معیشتی) و اجتماعی (ازدحام جمعیت در طول شبانه‌روز در بعضی قسمت‌های منطقه ۱۲ و وجود فضای خلوت) با احساس امنیت در منطقه ۱۲ کلان‌شهر تهران رابطه مستقیمی وجود دارد.

رضادوست و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان «بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با احساس امنیت اجتماعی (مطالعه موردی: ساکنان ناحیه ۲ شهر اهواز)» به این نتیجه رسیدند که رابطه معنی‌داری بین میزان احساس امنیت اجتماعی و متغیرهای اعتماد اجتماعی (۵۴۱/۰)، اوضاع فیزیکی - اجتماعی شهر، داشتن تجربه مستقیم یا غیرمستقیم از جرم و جنسیت وجود دارد، درحالی‌که بین میزان احساس امنیت اجتماعی و متغیرهای پایگاه اجتماعی - اقتصادی و میزان استفاده از رسانه‌ها در جامعه مورد مطالعه رابطه معنی‌داری وجود ندارد. محققان تأکید می‌کنند که با فراهم کردن مؤلفه‌هایی چون اعتماد اجتماعی، بهبودی در کیفیت و اوضاع فیزیکی - اجتماعی شهر و همچنین توجه و تأکید بیشتر بر امنیت زنان می‌توان احساس امنیت اجتماعی

را بین شهروندان به مراتب افزایش داد.

یافته‌های پژوهش اسدپور و همکاران (۱۳۹۹) با عنوان «مطالعه عوامل اجتماعی مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی زنان شهری (مورد مطالعه: شهر بابل)» با نمونه‌ای ۳۷۴ نفری از زنان بالای ۱۸ سال ساکن شهر بابل، نشان داد که میزان احساس امنیت گروه نمونه در حد متوسط رو به پایین (میانگین ۲/۲۶ از ۵) بوده است. همچنین بررسی فرضیات تحقیق نشان داد که بین متغیرهای سرمایه اجتماعی، ارزیابی زنان از عملکرد نیروی انتظامی، سطح اقتصادی - اجتماعی و میزان استفاده از رسانه‌های ارتباطی با احساس امنیت اجتماعی زنان شهری رابطه‌ای معنادار برقرار است.

آور زمانی و صفایی نبات (۱۳۹۸) در مقاله‌ای با عنوان «احساس ناامنی در تجربه زیسته زنان حاشیه‌نشین شهری (مورد مطالعه سکونتگاه‌های حاشیه‌ای جنوب شهرستان شهریار» به این نتیجه رسیدند که چهار نوع احساس ناامنی (جانی، روانی، منزلتی و اخلاقی) در تجربه زیسته زنان حاشیه‌نشین شهری وجود دارد. همچنین اختلال در شخصیت توزیعی، اختلال نمادی به‌عنوان شرایط علی، عدم خوانایی فضا و شی‌وارگی بدن زنانه به‌عنوان زمینه‌ها و فرسایش (ارتباطی و اجتماعی) به‌عنوان پیامد احساس ناامنی زنان حاشیه‌نشین شهری کشف شد.

رحیمی و صبوری (۱۳۹۷) در یک پژوهش با عنوان «امنیت زنان در فضاهای عمومی شهری و بررسی عوامل فیزیکی مؤثر بر آن نمونه موردی: پارک ائل گلی تبریز» انجام دادند که نتایج آن نشان داد که احساس امنیت زنان شرکت‌کننده در نقاط مختلف پارک متفاوت است؛ بیشترین عوامل مؤثر بر احساس امنیت زنان ناشی از سه معیار کالبدی، فعالیت و آسایش بصری و محیطی است. از میان چهار مکان مشخص شده در نقشه شماتیکی پارک، مکان پیاده‌روی اطراف استخر در نظر زنان از بیشترین احساس امنیت برخوردار است.

شریعتی مزینانی و فروغ‌زاده (۱۳۹۶) در تحقیقی پیمایشی نشان دادند که از نظر پاسخگویان، زیرگذرها و مسافربران شخصی، ناامن‌ترین موقعیت‌ها

بوده‌اند. پارک‌ها و محدوده اطراف محل زندگی هم با میانگین نزدیک به رده بعدی قرار می‌گیرند و اتوبوس، پل‌های عابر پیاده و تاکسی در مقایسه با فضاهای عمومی دیگر امنیت بیشتر دارند.

حاتمی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۶) در مقاله‌ای با عنوان «تحلیلی بر توزیع فضایی جرائم در پارک‌های شهری، مطالعه موردی: پارک‌های شهر تهران» به این نتیجه رسیده‌اند که پارک‌های جنگلی شهر به علت مساحت و تراکم پوشش گیاهی و نظارت کم، بستر ساز جرائم زیادی شده است؛ ولی میزان جرائم در پارک‌های مرکزی و مناطق جنوبی به دلیل قرارگیری آن‌ها در بافت‌های فرسوده مراکز مهاجرپذیر و فقیرنشین افزایش یافته است.

قاسمی (۱۳۹۵) در پایان‌نامه خود با عنوان «ساماندهی فضای شهری با تأکید بر امنیت زنان (مطالعه موردی: منطقه یک اصفهان)» به این نتیجه رسیده است که وجود موتورسواران و تاریکی و خلوتی خیابان‌ها، کوچه‌ها و وجود غریبه‌ها بیشترین احساس ناامنی را در بین زنان در این منطقه ایجاد کرده است.

محمدی و همکاران در سال (۱۳۹۵) پژوهشی با عنوان «تجربه احساس ناامنی زنان در فضای شهری» انجام دادند. محققین با هدف واکاوی بسترها، دلایل و پیامدهای احساس ناامنی زنان شهر سنندج با روش تحلیل کیفی چنین نتیجه می‌گیرند که احساس ناامنی زنان در فضای شهری سنندج محصول عوامل اثرگذاری همچون تنش‌های ساختاری، جامعه‌هراسی و برخی شرایط تسهیل‌کننده مثل اماکن پربرخورد و بازنمای خود است که پیامد این احساس ناامنی شیوع و تشدید زوال اعتماد اجتماعی است.

رهبری (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان «احساس امنیت در فضاهای شهری و حق زنان به شهر» دریافته‌اند که چهار عامل مهم در نگرش و ادراک زنان از امنیت شهری مؤثر است: ویژگی‌های فضای شهری، میانجی‌های انسانی، از جمله حامی فردی و حامی عام، به‌عنوان عوامل تعدیل‌کننده احساس ناامنی تأثیرگذار

است؛ لذا ایجاد فضاهای امن شهری با طراحی فضاهای مساعد، افزایش حضور میانجی‌های عام و نظارت پلیسی ممکن می‌شود.

هایلند^۱ (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان «کاوش و مدل‌سازی مفاهیم ایمنی اجتماعی و امنیّت اجتماعی - یک بررسی سیستماتیک، مطالعه تجربی و مفاهیم کلیدی»، به بررسی و تحلیل چگونگی ترکیب، مرتبط بودن و تطبیق مفاهیم ایمنی اجتماعی و امنیّت اجتماعی پرداخته است. وی چنین نتیجه می‌گیرد که نیاز به آشتی را می‌توان در نحوه پرداختن به مفاهیم و موضوعات مشابه در ادبیات مشاهده کرد، که نیاز به کاوش در شباهت‌ها و تفاوت‌های این دو مفهوم را برجسته می‌کنند. این پژوهش هم مروری نظام‌مند بر ادبیات مرتبط با مفاهیم ایمنی اجتماعی و امنیّت اجتماعی است و هم تجزیه و تحلیل داده‌های تجربی حاصل از پژوهش است که با کاربست راهبرد تحلیل محتوای سیستماتیک و با استفاده از نرم‌افزار تحلیل داده‌های کیفی و یوو^۲ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. بینش ترکیبی بررسی ادبیات و مطالعه تجربی به مدلی از مفاهیم ایمنی اجتماعی و امنیّت اجتماعی منجر شد که ترکیب چندبُعدی مفاهیم و ماهیت نزدیک به آن را برجسته می‌کند. مدل مفهومی نشان‌دهنده اهمیت تلاش برای تطبیق مفاهیم ایمنی اجتماعی و امنیّت اجتماعی است.

باجوا و همکاران^۳ (۲۰۱۸) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی تجربی امنیّت زنان در مکان‌های عمومی، نمونه موردی شهر لاهور» را ارائه کردند، که نتایج حاصل بر عناصر ایمنی در محیط از جمله نصب دوربین‌های کنترل در مناطق مختلف، حمل و نقل ایمن و دسترسی راحت برای زنان، ایجاد کمپین‌های برانگیزنده حس مسئولیت نسبت به زنان در خیابان و غیره را ضروری می‌داند.

لک (۲۰۱۷) تحقیقی با عنوان «محلّه شما چقدر امن است» درک ایمنی و امنیّت زنان ایرانی انجام داده است. به‌زعم محقق، ایمنی و امنیّت به‌عنوان

1- Høyland

2- NVivo

3- Bajwa et al

نیازهای اساسی انسان و حقوق اساسی شناخته می‌شود. زنان که یکی از آسیب‌پذیرترین گروه‌ها هستند، نیاز به ایمنی بیشتر و امنیت در محله‌ها دارند. نتایج نشان داد که درک زنان از امنیت در محله با سه عامل اصلی، ویژگی‌های فردی، ویژگی‌های محلی و خصوصیات محیطی ساخته شده است (رحمتی و همکاران، ۱۳۹۹).

اسریترن و همکاران^۱ (۲۰۱۴) و (۲۰۱۵) در دو تحقیق پیمایشی در رابطه با ترس ساکنین شهر کوالالمپور از جرم و قربانی شدن در پارک‌های شهری نشان دادند که ویژگی‌های جنسیت، پوشش گیاهی پارک و حضور تنها در پارک، نامنظم بودن چیدمان عناصر پارک، اطلاعات پیشین درباره جرائم رخ داده در پارک و تجربیات پیشین شخص بر میزان احساس امنیت شهروندان در مکان‌ها مؤثرند.

ویور (۲۰۱۰) پژوهشی با عنوان «تأثیر رابطه حمایت اجتماعی اطرافیان با میزان احساس امنیت اجتماعی زنان» انجام داد. نتایج نشان داد که حمایت اجتماعی با احساس امنیت زنان در رابطه است و زنانی که در خانواده خود مورد توجه همسر و حتی فرزندان خود هستند، احساس آرامش و امنیت بیشتری دارند و با شادی و نشاط بیشتر کارهای روزمره خود را پیگیری می‌نمایند.

در مجموع، بر اساس پژوهش‌های داخلی و خارجی مرور شده، مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر احساس عدم امنیت شامل عوامل کالبدی، فعالیتی و همچنین محیطی می‌شود. اغلب پژوهش‌های انجام شده در این زمینه به روش کمی انجام شده‌اند و مطالعات محدودی که به روش کیفی انجام شده‌اند به مطالعه تجربه زیسته زنان در رابطه با احساس ناامنی پرداخته‌اند. وجه تمایز این پژوهش با پژوهش‌های پیشین در این است که در این پژوهش علت ناامنی این نقاط و در نهایت راهکارهای ارتقای احساس ناامنی زنان از دید زنان مشارکت‌کننده در تحقیق مشخص می‌شود، در حالی که در پژوهش‌های پیشین

به ارائه راهکارهای محلی از دیدگاه مردم محلی پرداخته نشده است.

چهارچوب مفهومی

احساس امنیت پدیده‌ای روان‌شناختی - اجتماعی، از نظر روش‌شناسی سازه‌ای چندبعدی و ناشی از تجربه‌های مستقیم و غیرمستقیم افراد از اوضاع و محیط پیرامون است که متناسب با وضعیت اجتماعی و افراد مختلف، به گونه‌های متفاوت ظهور می‌یابد (مزینانی و فروغزاده، ۱۳۹۶). به‌زعم روی^۱ (۲۰۱۰، ۴۴) میزان «احساس امنیت» بیانگر بُعد ذهنی امنیت و نشان‌دهنده این است که اعضای جامعه تا چه حد «احساس» می‌کنند خود یا ارزش‌هایشان در معرض تهدید هستند.

اوایل دهه ۱۹۹۰، مدرسه مطالعات امنیتی کپنهاگ مفهوم «امنیت اجتماعی» را توسعه داد، که نتیجه آن توسط وور^۲ (۱۹۹۳، ۲۳) چنین اعلام شد: امنیت اجتماعی مفهومی است درباره «توانایی یک جامعه برای تداوم ویژگی‌های اساسی خود تحت شرایط متغیر و تهدیدات احتمالی یا واقعی». به‌طور خاص، این مفهوم در مورد پایداری الگوهای سنتی زبان، فرهنگ، اجتماع و هویت و عرف مذهبی و ملی در شرایط قابل قبول برای تکامل است». پانیک^۳ (۲۰۰۹) همسو با این دیدگاه اضافه کرد که «امنیت اجتماعی مستلزم توانایی محافظت و حفظ هویت جمعی یا ملی علی‌رغم تهدیدهای بالقوه یا واقعی (مانند حوادث بدخواهانه انسان‌ساخت (تروریسم) است که ممکن است هویت جمعی یا ملی را به خطر بیندازد. درک مفهومی وور، توسط هرد و لوفگرن^۴ (۲۰۰۱) نیز مورد حمایت قرار گرفت. آن‌ها تأکید کردند که امنیت اجتماعی به معنای جلوگیری از بی‌ثباتی یا ناامن شدن هویت جامعه است (به نقل از هایلند، ۲۰۲۱).

- 1- Roe
- 2- Wæver
- 3- Panic
- 4- Herd and Löfgren

مفهوم امنیت دولتی به تهدیدات علیه حاکمیت یک دولت مربوط می‌شود، مانند نقض ناپذیری سرزمینی یا مشروعیت و استقلال دولتی، درحالی‌که امنیت اجتماعی به تهدیدهایی برای هویت یک جامعه مربوط می‌شود. در هر صورت، چه یک دولت حاکمیت خود را از دست بدهد یا جامعه هویت خود را از دست بدهد، بقا در خطر است (کرلینستن^۱، ۱۹۹۸؛ پروکولا^۲، ۲۰۱۲؛ رو،^۳ ۲۰۱۰؛ ویلیامز^۴، ۲۰۰۳).

به‌طور کلی، هم‌سو با پژوهش گلی (۱۳۹۰)، نظریات مطرح در زمینه امنیت در فضای عمومی به‌ویژه در شهرها را می‌توان در یک دسته‌بندی کلی به دو گروه تقسیم کرد: الف) رویکردهای مبتنی بر ارزش‌ها که دربرگیرنده ارزش‌های عینی و ذهنی است؛ و ب) رویکردهای مبتنی بر تأثیر محیط فیزیکی و فضا بر امنیت.

الف) رویکردهای مبتنی بر ارزش: این رویکردها در قالب دو گروه کلی بر احساس امنیت در جامعه تأکید دارند:

۱- رویکردهای مبتنی بر ارزش‌های عینی: بر اساس این رویکرد، امنیت برآیند وضعیتی است که توسط قدرت یا دولت به‌صورت مستقیم (پلیس و ساختارهای امنیتی جامعه) و غیرمستقیم (خانواده و آموزش و پرورش) برای پاسداری از مردم در برابر تهدیدهای بیرونی ایجاد می‌شود (احمدی و اسماعیلی، ۱۳۸۹، ۱۷۲).

۲- رویکردهای مبتنی بر ارزش‌های ذهنی: بر اساس این رویکرد، امنیت اجتماعی یک گروه خاص درون جامعه (مانند زنان) زمانی مورد تهدید خواهد بود که نیروی بالقوه یا بالفعلی هویت افراد را در جامعه تهدید کند.

ب) رویکردهای مبتنی بر تأثیر محیط فیزیکی و فضا بر امنیت

1- Crelinsten
2- Prokkola
3- Roe
4- Williams

ابعاد و مؤلفه‌های محیطی امنیّت اجتماعی در سال‌های اخیر موضوع تأملات نظری و تحقیقات متعددی به‌ویژه در حوزه مطالعات شهری و توجه ویژه به مفاهیمی مانند فضای شهری امن و فضاهای غیرقابل دفاع بوده است (مزینانی و فروغزاده، ۱۳۹۶). در این نظریات اعتقاد بر این است که بین محل سکونت و احساس ناامنی رابطه وجود دارد (حسینی، ۱۳۸۶، ۲۴). در واقع، فضاهای بدون دفاع شهری و فضاهایی که قابلیت بیشتری برای وقوع جرم دارند، موجب کاهش امنیّت اجتماعی به‌ویژه امنیّت اجتماعی زنان می‌شوند (طاهرخانی، ۱۳۸۱، ۸۸). به عبارت دیگر، فضای شهری امن در صورتی معنا پیدا می‌کند که در همه سطوح (خرد، میانه، کلان)، عوامل بازدارنده به‌صورت مطلوب عمل کنند و سطوح بالاتر به شکل چتر حمایت‌کننده، مانع ریزش، انتشار و ایجاد ناهنجاری به سطوح پایین‌تر شوند. در اوایل دهه ۱۹۷۰ میلادی، اسکار نیومن به برخی عوامل فیزیکی مؤثر بر ایجاد ترس از محیط یا وقوع جرم با تأکید بر نظارت فعالانه و تعرف عرصه‌ها پرداخت. نیومن با ارائه نظریه «فضای قابل دفاع»، عواملی مانند ایجاد قلمرو مناسب، احساس تعلق به مکان، امکان وجود نظارت و بهبود شرایط فیزیکی را از راهکارهای کاهش ترس دانست (گلی، ۱۳۹۰). اسکار نیومن (۱۹۷۳) سه مؤلفه را برای افزایش جرم در محله‌های مسکونی برمی‌شمرد: ۱- بیگانگی؛ ۲- نبودن نظارت و ۳- در دسترس بودن راه فرار. همچنین لولین دیویس (۲۰۰۰) هفت ویژگی برای محیط‌های امن شهری برشمرده است که عبارت‌اند از: ساختار، دسترسی و جابه‌جایی، مدیریت و نگهداری، نظارت، مالکیت، حفاظت فیزیکی و فعالیت (به نقل از شریعتی مزینانی و فروغزاده، ۱۳۹۶).

برای درک میزان برخورداری واحد اجتماعی از امنیّت باید به نوع روابط واقعی و تعلقات مشترک اعضای آن توجه داشت. در مرحله نخست باید از لحاظ جامعه‌شناختی به روابطی توجه کرد که تحت عناوین «روابط نخستین» و «روابط ثانوی» طبقه‌بندی می‌شود (یزدانی، ۱۳۹۴، ۹۶). اساساً محله با ویژگی‌های کارکردی‌اش در گذشته نیز موجب افزایش امنیّت اجتماعی می‌شد. آشنایی‌ها، رفت‌وآمدها، ارتباطات چهره به چهره و شناختی که هم‌محله‌ای‌ها از

این جهت با همدیگر پیدا می‌کردند، از سویی موجب کنترل اجتماعی و از سوی دیگر تا حد زیادی مانع گسترش رشد آسیب‌های اجتماعی و از میان رفتن امنیت اجتماعی می‌شد. همچنین افراد و خانواده‌ها به‌خصوص کودکان، نوجوانان و زنان در این محیط‌ها احساس امنیت بیشتری داشتند (قلمبر دزفولی، ۱۳۹۱، ۲۵).

به نظر جامعه‌شناسان هر محله به‌عنوان واحد اجتماعی کوچک و طبیعی، محیط زندگی «خودمانی» خاصی را که دارای مختصات اجتماعی و معنوی مستحکمی برای خانواده و اعضای آن‌ها بوده و امنیت آن‌ها را تأمین می‌کند، به‌وجود می‌آورد. در اینجا می‌توان به دو نوع کارکرد محله‌ها اشاره داشت:

الف) کارکرد کنترلی: با توجه به رابطه مستقیم مردم محله با یکدیگر و همچنین در معرض دید همیشگی دیگر افراد محله بودن، تا حدود زیادی از بروز ناهنجاری‌های اجتماعی جلوگیری می‌کرد و به‌علاوه افراد بزهکار به‌دلیل فشار ناشی از کنترل اجتماعی مجبور به ترک محله می‌شدند.

ب) کارکرد امنیتی: شناخت مردم از یکدیگر و آشنایی‌ها باعث می‌شد تردد افراد غریبه و ناشناس در محله به‌راحتی قابل تشخیص باشد و این خصیصه می‌توانست کمک زیادی به کاهش ناامنی محله کند (حسینی، ۱۳۸۶، ۳۴).

همان‌طور که اشاره شد، احساس امنیت در سطح محله بیش از هر چیز متکی بر میزان مشارکت افراد در سازمان‌دهی زندگی روزمره است. در این رویکرد امنیت، برآیند تعامل و مشارکت همگانی کنشگران اجتماعی و در نتیجه یک تولید اجتماعی است که با میزان احساس مسئولیت و مشارکت اجتماعی ارتباط نزدیکی دارد (عبدالرحمانی، ۱۳۸۳، ۳۳-۳۵).

آسیب‌ها و پیامدهای ترس از جرائم، برای همه گروه‌های اجتماعی به یک اندازه نیست. درواقع، احساس ترس و ناامنی به‌طور چشمگیری از تجارب و خاطرات فرد از فضاهای شهری تأثیر می‌پذیرد و عموماً این تأثیرپذیری بر حضور افراد، به‌ویژه زنان در عرصه عمومی اثرگذار است (کاسکلا و پین، ۲۰۰۰، ۷۵). بسیاری از راهبردهای کاهش ترس، ترس را نه به‌عنوان ارتباط مستقیم با

تجربه جرم، بلکه به‌عنوان یک مشکل مجزا در نظر گرفته‌اند. در مقابل، جرم-شناسان واقع‌گرای چپ مانند کرافورد^۱ و همکاران (۱۹۹۰) استدلال کرده‌اند که سطوح بالای ترس را می‌توان با نرخ واقعی جرم توجیه کرد، زمانی که «شکل تاریک» جنایات گزارش نشده در نظر گرفته شود. روابط زنان و مردان با خشونت را زمانی می‌توان مستقیماً مقایسه کرد که فرض شود آن‌ها به‌طور مساوی خشونت را تجربه می‌کنند و واکنش مشابهی از خود نشان می‌دهند، که اغلب این‌طور نیست (تیبی^۲، ۱۹۹۱). برای مثال تجاوز جنسی بسیار جدی و نسبتاً محتمل تلقی می‌شود (وار^۳، ۱۹۸۵) و زنان بسیار بیشتر از مردان از آن می‌ترسند. دانش زنان از تجارب دست اول و دوم حمله جنسی و همچنین برای برخی، درک ضمنی آن‌ها از احتمال تجربه خشونت مردانه و فقدان حمایتی که از اطرافیان خود دریافت می‌کنند، همه در ایجاد ترس نقش دارند (استانکو^۴، ۱۹۸۷، ۱۳۱).

همان‌طور که اشاره شد، فضاهای نامناسب و بی‌دفاع شهری و محله‌های ناامن از عوامل تهدیدکننده امنیت شهری و اجتماعی به‌ویژه برای زنان هستند. در این پژوهش، محققان با هدف افزایش حساسیت نظری از رویکردهای نظری مطرح‌شده به‌ویژه رویکردهای مبتنی بر تأثیر محیط و فضا و رویکردهای محله-محور بر امنیت اجتماعی زنان در فضاهای عمومی محله‌های منطقه ۱۹ شهرداری تهران بهره بردند.

روش

در این پژوهش از روش تحقیق کیفی و راهبرد تحلیل محتوای کیفی تلفیقی استفاده شد. جامعه هدف، زنان ساکن منطقه ۱۹ شهر تهران بودند و نمونه‌ها با روش نمونه‌گیری غیراحتمالی هدفمند انتخاب شدند. برخلاف اکثر پژوهش‌های کیفی که از مشاهده شروع می‌شود، این پژوهش با مصاحبه شروع

- 1- Crawford
- 2- Tiby
- 3- Warr
- 4- Stanko

شد و مرحله دوم آن مشاهده بود؛ به این ترتیب که ابتدا با زنان ساکن محلات مختلف منطقه ۱۹ شهرداری تهران مصاحبه کیفی نیمه ساخت یافته انجام شد. مصاحبه‌ها در محدوده زمانی زمستان سال ۱۳۹۹ انجام شد. پس از مشخص شدن نقاط ناامن توسط طیف‌های مختلف در مرحله اول، در مرحله دوم مشاهده از نقاط ذکر شده انجام شد و در پایان به منظور اجماع کلی، بحث‌های گروهی متمرکز با طیف‌های مختلف زنان ساکن محلات انجام شد. مصاحبه‌ها تا رسیدن به مرحله اشباع نظری ادامه داشت که پس از انجام ۲۷ مصاحبه حاصل شد.

در مرحله تحلیل داده‌های کیفی به دست آمده، از روش کدگذاری دستورات عملی^۱ و نرم افزار مکس کیودی ای ۲۰۲۰ استفاده شد؛ به این ترتیب که فایل‌های صوتی هر کدام از مصاحبه‌ها پیاده‌سازی شد و سپس فایل‌های متنی ایجاد شده وارد نرم افزار شده و بازبایی، کدگذاری و تفسیر شدند و در نهایت نقشه مکس^۲ بر اساس نتایج تحلیل‌ها ترسیم شد.

به منظور افزایش قابلیت اتکا (پایایی) از کاربرد ابزار «توافق کدگذاران» در نرم افزار مکس کیو دی ای ۲۰۲۰ استفاده شد. این ابزار امکان مقایسه کدگذاری یک سند مشابه توسط دو کدگذار مستقل را فراهم می‌کند. هدف از انجام این مقایسه، بحث در مورد تفاوت‌ها، کشف چرایی وقوع تفاوت‌ها و تلاش برای اصلاح آن و ارتقای قابلیت اتکا در پژوهش کیفی است. در این پژوهش، پژوهشگران به کمک این ابزار درباره کدهای متفاوت مشخص شده توسط نرم افزار، به تبادل نظر پرداختند و پس از اصلاحات درصد توافق محاسبه شده به کمک نرم افزار، ۸۷ درصد توافق را نشان داد.

۱- کدگذاری دستورات عملی به کدگذاری داده‌های کیفی بر اساس نظامی از پیش تعیین شده، توصیه شده، استاندارد شده یا تجویز شده، اطلاق می‌شود (سالدنا، ۲۰۱۵). در این طرح پژوهشی کدگذاری داده‌های کیفی بر مبنای پیوست ابلاغ شده و شاخص‌های از پیش تعیین شده انجام شد.

جدول ۱: ویژگی‌های جمعیت شناختی مشارکت‌کنندگان

ردیف	نام محله پاسخگو	سن پاسخگو	تحصیلات پاسخگو	وضعیت اشتغال
۱	اسفندیاری	۱۸	دیپلم	محصل
۲	اسفندیاری	۴۶	فوق لیسانس	معلم
۳	اسفندیاری	۶۶	دیپلم	خانه‌دار
۴	بهمنیار	۲۴	فوق لیسانس	دانشجو
۵	بهمنیار	۵۲	دیپلم	خانه‌دار
۶	خانی‌آباد جنوبی	۴۶	لیسانس	مربی باشگاه
۷	خانی‌آباد جنوبی	۲۳	لیسانس	مربی مهد کودک
۸	خانی‌آباد شمالی	۱۶	دبیرستانی	محصل
۹	خانی‌آباد شمالی	۳۰	فوق لیسانس	پرستار
۱۰	شریعتی شمالی	۴۹	لیسانس	مغازه‌دار
۱۱	شریعتی شمالی	۵۱	لیسانس	معلم
۱۲	شریعتی جنوبی	۱۷	دبیرستان	دانش‌آموز
۱۳	شریعتی جنوبی	۶۵	دیپلم	خیر
۱۴	عبدل‌آباد	۴۲	دیپلم	فروشنده
۱۵	عبدل‌آباد	۲۷	لیسانس	فروشنده
۱۶	شکوفه	۲۱	لیسانس	دانش‌آموز
۱۷	شکوفه	۷۰	لیسانس	بازنشسته
۱۸	نعمت‌آباد	۱۹	دانشجو	دانشجو
۱۹	نعمت‌آباد	۲۶	لیسانس	خانه‌دار
۲۰	شهید کاظمی	۴۴	دیپلم	پرستار منزل
۲۱	شهید کاظمی	۵۴	دیپلم	بسیج محله
۲۲	دولتخواه شمالی	۳۸	فوق لیسانس	مدیر محله
۲۳	دولتخواه شمالی	۴۸	لیسانس	آشپز رستوران
۲۴	دولتخواه جنوبی	۶۲	لیسانس	شورایار
۲۵	دولتخواه جنوبی	۵۵	فوق دیپلم	پیش خدمت
۲۶	اسماعیل‌آباد	۳۸	لیسانس	آرایشگر
۲۷	اسماعیل‌آباد	۶۶	دیپلم	خانه‌دار

در مرحله تحلیل داده‌های به‌دست‌آمده از مصاحبه‌های کیفی نیمه‌ساخت‌یافته، کدگذاری کیفی انجام شد و ۳۴۸ کد و ۱۸ مقوله (شاخص) به‌دست آمد. تلاش شد شاخص‌ها بر مبنای پیوست دستورالعمل طرح طبقه‌بندی شود، اما مواردی هم شناسایی شد که در پیوست موجود نبود و از موارد مهم در شناسایی علت احساس ناامنی زنان ساکن منطقه نوزده بودند. این موارد در قسمت شاخص «سایر» کدبندی شدند. یافته‌های به‌دست‌آمده از مصاحبه با زنان ساکن ناحیه ۱، ۲ و ۳، در قالب جداول جداگانه به تفکیک شاخص‌ها، کدها و علت ناامنی مشخص شده‌اند. به دنبال آن، جدول راهکارهای ارائه‌شده توسط مشارکت‌کنندگان تحقیق آمده است.

علت و عوامل ناامنی در منطقه ۱۹، شهرداری تهران

یافته‌های این پژوهش حاصل مصاحبه با زنان و دختران در محله‌های خانی‌آباد شمالی، خانی‌آباد جنوبی، بهمنیار و اسفندیاری در ناحیه یک و محله‌های شریعتی شمالی، شریعتی جنوبی، عبدالآباد و شکوفه در ناحیه دو و محله‌های اسماعیل‌آباد، دولتخواه شمالی، دولتخواه جنوبی، کاظمی و نعمت‌آباد در ناحیه ۳، منطقه ۱۹ گردآوری شده‌اند.

مهم‌ترین شاخص‌های موجد ناامنی در ناحیه یک، بر طبق مصاحبه با زنان و دختران ناحیه عبارت است از: ازدحام، آلودگی دیداری کمبود نظارت اجتماعی، فرم و فضا/ناامنی ذهن می‌باشد. درواقع وجود بازارهای زیادی در این ناحیه که به سبب ورود افراد غریبه به ناحیه، نظارت رسمی و غیررسمی را کم‌رنگ کرده است و بیگانگی را پیش از پیش تقویت کرده است، بر ایجاد احساس ناامنی و همچنین سرقت تأثیرگذار بوده است. از سویی فرم فضا، مخصوصاً در پارک‌ها و اراضی رها شده، باعث استفاده کجروها در انجام فعالیت‌های کجروانه، احساس ناامنی را در ناحیه به‌ویژه در بین زنان تشدید کرده است.

ازدحام حاصل از ناامن‌بودن فضای زمین قدیمی خریدوفروش خودرو در محله شکوفه، برای خانواده‌ها و مردم عادی به علت تجمع دلان خودرو، ایجاد ترافیک در آن محل تحت شاخص ازدحام و وجود پاتوق ارادل و زمین‌های بایر

رها شده و مکان تجمع معتادین تحت شاخص آلودگی دیداری باعث ایجاد ناامنی در بین زنان در ناحیه دوی منطقه ۱۹ تهران شده است از سویی نظارت اجتماعی نامناسب و نور و روشنایی نامناسب در ناحیه احساس ناامنی را در بین زنان و دختران تشدید کرده است.

فرم و فضا/ ناامنی ذهنی و آلودگی بصری ناشی از اراضی رها شده، کوره‌های آجرپزی و ازدحام ناشی از وجود بازار خلایزیر در ناحیه ۳، از مهم‌ترین عوامل موجد ناامنی در این ناحیه ذکر شده است و نبود کلانتری با عنوان نبود نظارت اجتماعی رسمی بر این وضعیت ناامنی دامن زده است.

در ادامه شاخص‌ها، کدها و علت ناامنی به صورت جزئی‌تر بر مبنای مصاحبه با زنان و دختران منطقه آمده است.

جدول ۲. علت ناامنی بر مبنای مصاحبه با شهروندان ساکن منطقه

شاخص‌ها	کدها	نقاط ناامن/ علت ناامنی
		شلوغی و ازدحام غروب‌ها در خیابان ما، کار دزدها و مزاحم‌ها رو راحت می‌کنه.
ازدحام	ازدحام	جمعه‌ها جمعیت بازار خلایزیر و محله‌های اطراف را فرا می‌گیرند که هم ترافیک زیاد میشه و هم هرج و مرج در خیابان - به سبب شلوغی بیش از اندازه، کیف‌پای زیاد دیده می‌شود.
		خیابان ما خیلی شلوغ و ناامن است.
		پارک محله ما خیلی ناامنه، جوانای مست در پارک باعث ترس زنان و بچه‌ها هستند
	پاتوق ارادل‌واوباش	در خیابان محل زندگی ما دعوا و درگیری بین ارادل‌واوباش زیاده
		کوچه سی‌ام هم یه پاتوق داره. دم غروب جوانای مست کوچه را ناامن می‌کنن
آلودگی بصری		زمین خالی‌های نزدیک پارک شکوفه خیلی ناامن هستند.
	زمین‌های بایر رهاشده	زمین‌های خالی خیابان بهشتی هم مخل امنیته دزدهای محله به راحت می‌توانند به زمین‌های خالی فرار و مخفی شوند.
	فضاهای مخروبه و رهاشده	مدرسه راهنمایی محله ما، اطرافش اراضی رها شده است، رفت‌وآمد خطرناکه

شاخص‌ها	کدها	نقاط ناامن/ علت ناامنی
		خیابان محل زندگی ما ناامنه، زیرا معتاده‌ها در ملاءام همه نوع مواد مصرف می‌کنند.
		در پارک محله ما تزریق و مصرف مواد مخدر در انظار عمومی انجام می‌شود.
مصرف مواد مخدر در فضای عمومی		خودم عیناً تزریق معتاده‌ها رو دیدم و عملاً تو مسیر ورزشمون این کار رو انجام میدن
		من خودم لابه‌لای شمشادها دیده‌ام که معتاده‌ها مواد مصرف می‌کنند.
		در بوستان محله ما قمه‌کشی، عرق‌خوری، مصرف مواد مخدر رایج است.
		خانم‌ها از زمین‌های خالی اطراف پارک می‌ترسند، چون در این مکان‌ها معتاد جمع می‌شوند.
		پارک محله ما بزرگ است و سر و ته آن نامشخص، پراز جاهایی است که معتاده‌ها جمع می‌شوند.
مکان تجمع معتادین		معتاده‌های زیادی در پشت میدان میوه وتره بار تجمع می‌کنند و نزدیک شدن به آنجا ترسناک است.
		بوستان محله ما، محل تجمع معتاده‌ها است و باعث ناامنی برای زنان و کودکان است.
		معتاده‌ها همه جا هستند، قمار می‌کنند، مواد مصرف می‌کنند و باعث ناامنی برای زنان می‌شوند.
		پلیس هم فقط گاهی اوقات گشت می‌زنند ولی ما که زیاد ندیدیم.
		اینجا پلیس اصلاً گشت نمی‌زنه با اینکه کیف‌قاپی زیاد هست.
نظارت اجتماعی	کم‌کاری پلیس گشت	گشت زیاد نیست و به همین سبب به‌راحتی مزاحمت‌ها ایجاد می‌شود.
		پلیس خیلی کم به این محله سر می‌زند.
		پلیس بعضی وقت‌ها به محله سر می‌زند ولی از ماشین پیاده هم نمی‌شوند و اتفاقات را کنترل نمی‌کنند.

در جدول شماره ۲، از علل ناامنی به شاخص‌های نظارت اجتماعی با تأکید بر عناصر کمبود گشت‌زنی، سرکشی و حضور مستمر پلیس و شاخص آلودگی بصری با تأکید بر کدهای پاتوق اراذل‌و‌واباش، مکان تجمع معتاده‌ها، زمین‌های

بایر رهاشده، فضاهای مخروبه رهاشده و مکان تجمع و مصرف مواد مخدر اشاره شده است.

جدول ۳. علت ناامنی بر مبنای مصاحبه با شهروندان ساکن منطقه

شاخص‌ها	کدها	نقاط ناامن/ علت ناامنی
سرقت و کیف‌قاپی		توی پارک محل ما، چند دفعه این جوونا گوشیاشونو از دستشون گرفتند. خفتشون کردند.
		گوشی‌های زیادی خانم در خیابان ما دزدیده می‌شوند.
		در خیابان ما سرقت زیاد دیده و شنیده می‌شود.
		در محل ما یک جوان را به خاطر گرفتن گوشیش به قتل رساندن.
		داخل کوچه‌ها امنیت کمتری دارد و دزدی ماشین زیاد است.
چاقوکشی		در کوچه ما بارها دزدی ماشین و لوازم آن از قبیل باطری و تایر انجام شده است. دزدی ماشین هم در این محله (نعمت‌آباد) زیاد انجام می‌شود.
		کیف‌قاپی زیاد است و زیاد می‌شنویم. چون این خیابان محل گذر بیگانگان بسیاری است.
		چاقوکشی و عربده‌کشی برخی جوانان چنان وحشتی در محله ایجاد کرده که با هر صدایی وحشت‌زده میشیم.
		اکثر بازاری‌های خلایزیر قمه دارند گاها از آن‌ها در نزاع‌ها استفاده می‌شود.
		بسیار دیده می‌شود که جوانان محله با چاقو با جان هم می‌افتند.
فرم و فضا/ ناامنی ذهنی		به خاطر آزار جوانا، معمولاً خانم‌ها از ساعت ۸ شب به بعد بیرون از خانه نمی‌آییم.
		خلوت بودن خیابان - خیلی باعث ناامنی این نقطه شده است.
		وضع این خیابون خیلی ناچور و بد هست، آن هم به خاطر تجمع این مردهاست خانمی که رد میشه ایجاد مزاحمت می‌کنند.
		اصلاً زن و دخترها به‌راحتی نمی‌تونند در فضاهای عمومی شرکت کنند، ترس و دله‌آزارهای جنسی توسط مردها دارند.
		زن‌ها نمی‌توانند تو پارک تنها بنشین، مردها وپسرا شروع می‌کنند به متلک.
مزاحمت خیابانی		ناامنی در بوستان وجود دارد سر ظهر که خلوت هست، ایجاد مزاحمت می‌کنند.
		یک بار معتادی در داخل بوستان بود و از من تقاضای پول کرد و من بهش ندادم و با تهدید کلامی می‌گفت یه روز بدجور تو همین پارک گیرت میارم و ببین چکارت می‌کنم.
		یکبار دختر خانم سانتیمانثالی مورد تعرض کلامی یک مرد واقع شد، باعث نزاع شد، نگهبان پارک نیومد حداقل این جو را آرام کند.
		مردها در طول ساعت‌های ورزشمون بهمون خیره میشن یا بعد ورزش تعقیمون می‌کنند.
		نزاع و درگیری در خیابان ما دعوا و درگیری بین ارادل‌واوباش هر روزه است.

شاخص‌ها	کدها	نقاط ناامن/ علت ناامنی
	خیابانی	مشروب خوری و دعوا اینجا زیاد است.
		دعوا و درگیری بین اراذل و اوباش در پارک محله ما زیاد است ما خودمان دیده‌ایم.
تاریکی		اصلاً محله ما چراغ و روشنایی نداره
		ابتدای آتش‌نشانی، طرف خیابون هیچ روشنایی نداره، ناامنی زیادی ایجاد می‌کنه.
		کوچه ما، روشنایی نداره، از بس تاریکه جرئت نمی‌کنیم بریم بیرون.
		کوچه ما هم چراغ نداره، موقعیت خوبی برای سرقت است
نور و روشنایی		کوچه ما شب‌ها خیلی ترسناکه.
		نور این محله خیلی کم است و شب‌ها تاریک است.
		شب‌ها خیلی ترسناک هستند. نور این منطقه خیلی کم است.
		نور خیلی کم است در محله و احساس ترس را بیشتر می‌کند.

در جدول شماره ۳، از شاخص‌های ناامنی به شاخص فرم و فضا با تأکید بر کدهای ناامنی ذهنی (وقوع کیف‌قاپی، چاقوکشی، نزاع، درگیری و مزاحمت خیابانی) و کمبود نور و روشنایی با تأکید بر عامل تاریکی اشاره شده است. شاخص‌های ذکر شده به‌طور نسبی در همه نواحی مورد مطالعه منطقه ۱۹، وجود داشته‌اند.

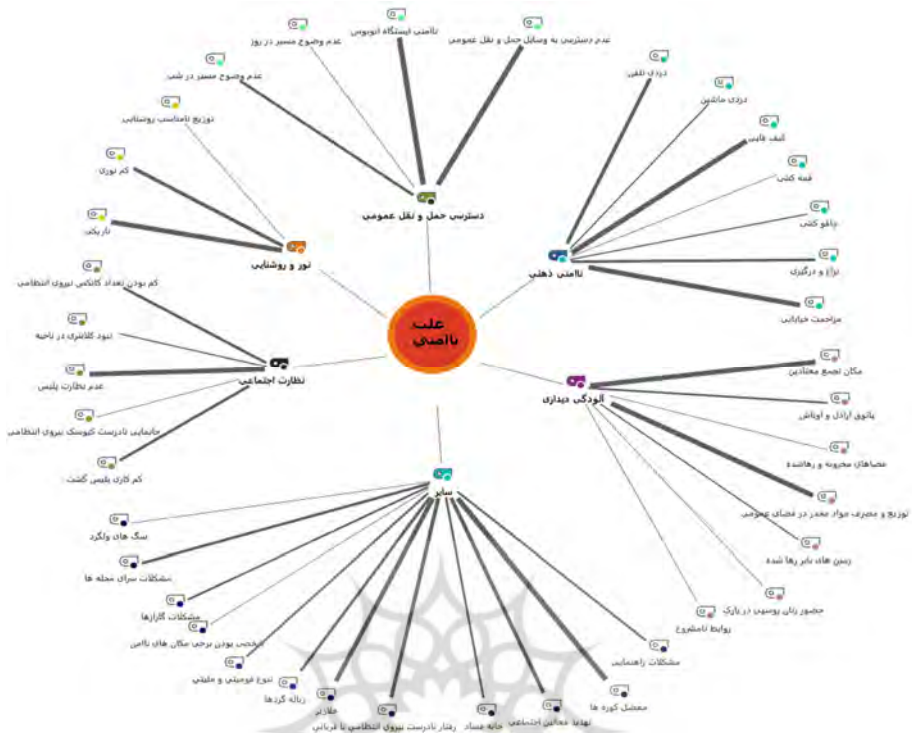
جدول ۴. علت ناامنی بر مبنای مصاحبه با شهروندان ساکن منطقه

شاخص‌ها	کدها	نقاط ناامن/ علت ناامنی
مشکلات خلایزیر	بیگانگی	رفت و آمد کسبه، کارگران و مشتریان خلایزیری در این محله امنیت را کم کرده است.
		فروش وسایل بازار خلایزیر باعث شده که فوری وسایل مسروقه از بازار به فروش برسد.
تهدید فعالین	تهدید فعالین اجتماعی	اگر کسی از اراذل محله شکایت کند، برای خودش و خانوادش تهدید ایجاد می‌شود.
		چندبار فروشا مشروب فروشا بچه‌های شورایار محله را تهدید کرده‌اند.
خانه فساد	خانه فساد	خانه‌های فساد که طرف کوره نوین هستند، باعث ناامنی زنان هستند.
		خانه‌های خلاف در محله، به‌وضوح کار غیراخلاقی انجام می‌دهند، باعث ناامنی‌اند.
بی‌تدبیری نیروی انتظامی	ناکارآمدی پلیس	افرادی که وضعیت نامناسب و ناامن کوره‌ها اعتراض کردند، به جرم اغتشاش زندانی شدند.
		مشکلات راهنمایی
مشکلات راهنمایی	مشکلات راهنمایی	تجمع ماشین‌ها و نبود پارکینگ باعث تجمع و نزاع ماشین‌ها در

شاخص‌ها	کدها	نقاط نامن / علت نامنی
رانندگی	رانندگی	این محله شده است.
		چراغ راهنمایی و کنترل ماشین‌ها ضعیف است که باعث دعوا و درگیری می‌شود و نامنی برای خانم‌ها بیشتر می‌شود.
		افراد مجتمع در کوره‌ها. از جاهای دیگه برای مصرف، خرید و توزیع مواد می‌آیند.
	معضل کوره‌ها	در برخی کوره‌ها لابراتوار تولید شیشه وجود دارد.
		در کوره‌ها همه نوع فرد کجرو دیده می‌شود.
		در برخی کوره‌ها، همه نوع اجناس مسروقه انبار شده است.
		برخی کوره‌ها محل مصرف مواد مخدر است.
		یکی از کوره‌ها محل تجمع قماربازان و اراذل‌واوباش است/
مشکلات کوره‌ها	تکدی‌گری	هم خیرین سرازیر شدند درسته می‌خواند کمک کنند ولی خیلی گداپروزی شده.
		خیرینی که سرازیر شدند مسبب آسیب هستند.
	حضور خیرین بدون برنامه	اشاعه اخبار در خصوص کوره نشینان توسط خیرین باعث جذب طیف زیادی از بی‌خانمان‌ها و متکدی به محله‌ها شده است.
		آوردن کالاهای متنوع به کوره‌ها مشکل فرهنگی و اقتصادی آن‌ها را حل نمی‌کند.

علاوه بر شاخص‌هایی که به‌صورت کدگذاری دست‌ورعملی مورد تأکید این پژوهش قرار گرفت، شاخص‌های دیگری که طیف زیادی از آن‌ها بر بُعد فضا تأکید داشتند، مورد توجه پاسخگویان، به‌عنوان عوامل نامنی در منطقه ذکر شدند که مسائل حول کوره‌ها و بازار خلایزیر از عمده‌ترین آن‌ها بودند و بیشتر از همه، پیامدهای موجد احساس نامنی آن‌ها در ناحیه سه پدیدار بود.

پس از کدگذاری کیفی و به کمک نرم‌افزار مکس کیو دی‌ای نقشه مکس^۱ علت نامنی در منطقه نوزده (نمودار شماره ۱) ترسیم شد. قطر خط‌های خاکستری نشان‌دهنده میزان اهمیت آن علت نامنی از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان است.

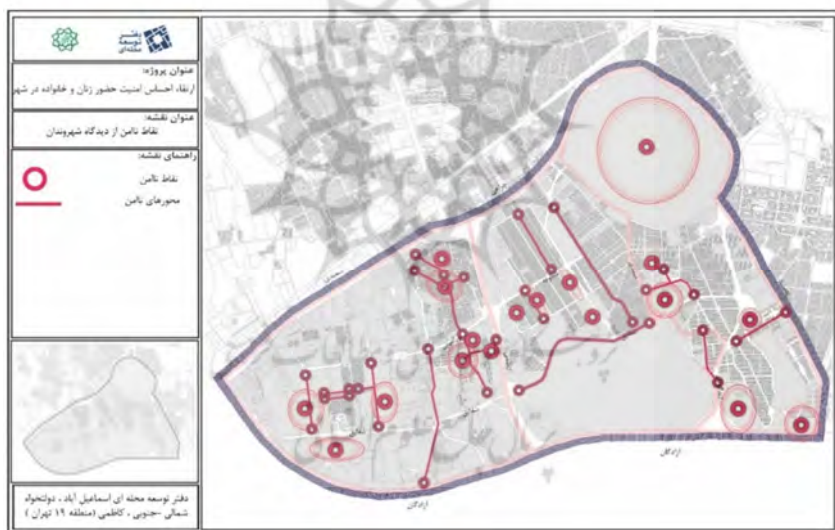
نمودار ۱. مدل نهایی علت ناامنی مناطق ناامن منطقه ۱۹ شهر تهران از دیدگاه زنان ساکن ناحیه ۱، ۲ و ۳

منبع: یافته‌های تحقیق، خروجی نرم افزار مکس کیو دی ای ۲۰۲۰

همان‌طور که در نمودار مشخص است در شاخص دسترسی حمل و نقل عمومی، مسئله عدم دسترسی به حمل و نقل عمومی در برخی مسیرها و همچنین ناامنی برخی ایستگاه‌های اتوبوس مهم‌ترین علت ناامنی در منطقه بیان شد. در شاخص آلودگی دیداری، این مسئله که «تقریباً تمام بوستان‌های محله‌ای، به مکان تجمع معتادان تبدیل شده است» مهم‌ترین علت ناامنی در بوستان‌ها و در کل منطقه برای زنان است، ضمن اینکه مصرف علنی مواد مخدر و توزیع و تزریق آن در فضاهای عمومی حتی در برخی خیابان‌های اصلی منطقه، مهم‌ترین دغدغه شهروندان در منطقه است. این آلودگی‌های دیداری به شدت بر احساس ناامنی و به تبع آن شکل‌گیری نقاط ناامن منجر می‌شود. در شاخص نور و روشنایی، مشکل تاریکی در بسیاری از نقاط در منطقه نوزده، مهم‌ترین مشکل ایجادکننده ناامنی برای زنان است، و در شاخص نظارت

اجتماعی، از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان به‌ویژه شهروندان به‌طور کلی نظارت نیروی انتظامی به‌شدت پایین است و این مسئله مهمی است که تأثیر بسیاری بر افزایش احساس ناامنی در منطقه داشته است. در شاخص سایر، معضل کوره‌ها و خلازیر و پیامدهایی که این دو در ایجاد ناامنی در منطقه داشته‌اند به‌ویژه از دیدگاه شهروندان حائز اهمیت بسیاری است. مسئله مهم دیگر، برخلاف تصور عمومی، ناامنی فضاهای اطراف سرای محلات است، در حالی که بیشترین مراجعه‌کنندگان سرای محلات زنان و کودکان هستند، این فضاها با مشکلاتی مواجه هستند که زمینه‌ساز ناامنی ذهنی و عینی برای زنان مراجعه‌کننده شده‌اند.

در نقشه زیر، نقاط ناامن در منطقه ۱۹، براساس دیدگاه مصاحبه‌شوندگان ترسیم شده است.

نقشه ۱. نقاط ناامن در منطقه ۱۹ شهر تهران

در نمودار شماره ۲، راهکارهای شهروندان ساکن محلات ناحیه ۱ تا ۳ در منطقه نوزده و میزان اهمیت آن‌ها از نگاه شهروندان منطقه مشخص شده است.

نمودار ۲. راهکارهای شهروندان ساکن محلات ناحیه ۱ تا ۳

منبع: یافته‌های تحقیق، خروجی نرم‌افزار مکس کیو دی‌ای ۲۰۲۰

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش نشان می‌دهد وضعیت احساس ناامنی در بین زنان ساکن منطقه ۱۹ شهرداری تهران، در درجه اول؛ با در نظر گرفتن رویکردهای نظری مبتنی بر تأثیر محیط فیزیکی و فضا بر امنیت قابل تحلیل می‌باشند، زیرا بر طبق تحلیل یافته‌های حاصل از مصاحبه‌ها اکثر علل و عوامل موجد احساس ناامنی در این منطقه از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان (زنان ساکن منطقه) متأثر از وضعیت‌های کالبدی از قبیل شرایط بوستان‌ها، آلودگی‌های بصری منتج از فضاهای بی‌دفاع شهری و نبود روشنایی کافی ایجاد شده است و در مرحله دوم محیط فیزیکی، احساس ناامنی‌هایی را ایجاد کرده است که امنیت گروه خاص که همان زنان در این پژوهش است، مورد تهدید واقع شده است. این مورد نیز در رویکردهای مبتنی بر ارزش‌های ذهنی مطرح در نظریات مرتبط با امنیت در فضای عمومی مورد تأکید قرار گرفته است.

یافته‌ها نشان می‌دهند که بیشترین علت ناامنی در منطقه برای زنان، کمبود نور و روشنایی است، این عامل توسط پژوهشگران دیگری مثل قاسمی (۱۳۹۵)، آور زمانی و صفایی نبات (۱۳۹۸) به‌عنوان عوامل موجد ناامنی ذکر شده بود.

از نظر مصاحبه‌شوندگان راهکاری که برای ارتقای احساس ناامنی در اولویت است راهکار «تأمین روشنایی» در نقاط تاریک یا کم‌نور است. با این استدلال که اگر مشکل نور و روشنایی در منطقه حل شود، بسیاری از نقاط ناامن به امن تغییر وضعیت خواهند داد. علاوه بر آن، یافته‌های مصاحبه با زنان ساکن محلات منطقه ۱۹ نشان می‌دهد مهم‌ترین نقطه ناامن برای زنان «بوستان‌های محله‌ای» در منطقه هستند. شریعتی مزینانی و فروغ‌زاده (۱۳۹۶)، حاتمی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۶) نیز پارک‌ها و بوستان‌ها را از مکان‌هایی که باعث ناامنی برای زنان شده‌اند، ذکر کرده‌اند. به همین دلیل، مهم‌ترین راهکار ارائه‌شده توسط شهروندان، «گشت‌زنی دائمی پلیس در محل‌های پرخطر» به‌ویژه بوستان‌های محله‌ای است.

مورد دیگری که ساکنان محلات مختلف منطقه به آن تأکید داشتند «احساس ترس از حضور در فضاهای عمومی» است. تقریباً تمام مصاحبه‌شوندگان به این مورد اشاره می‌کردند که به‌دلیل حضور معتادان در معابر عمومی و بوستان‌ها و اینکه به‌صورت علنی در فضاهای عمومی محلات مواد مخدر مصرف می‌کنند (آلودگی دیداری) حتی در معابر پر رفت‌وآمد نیز احساس امنیت ندارند. همچنین حضور ارادل‌واوباش و مزاحمت‌هایی که در گذشته برای مصاحبه‌شوندگان و یا اطرافیان‌شان ایجاد شده باعث شده که تا حد امکان از فضای بوستان‌ها و نقاط ناامن دوری کنند.

قاسمی (۱۳۹۵) نیز اشاره کرده است، وجود موتورسواران و غریبه‌ها بیشترین احساس ناامنی را در بین زنان ایجاد کرده است. این احساس شدید ناامنی، خود زمینه‌ساز آسیب‌های روانی و اجتماعی جدی برای ساکنان این محلات است؛ زیرا مانع حضور زنان در فضاهای عمومی می‌شود. این عدم حضور زنان در اکثر مواقع با این استدلال است که «ممکن است خطری آن‌ها را

تهدید کند» یعنی برای «اجتناب از خطر» این کار را انجام می‌دهند و نه «مدیریت خطر». بسیاری از زنان با وحشت در مورد نقاط ناامن صحبت می‌کردند اما وقتی از آن‌ها پرسیده می‌شد آیا تا به حال مشکلی برای خودشان پیش آمده؟ پاسخ آن‌ها منفی بود؛ یعنی بسیاری مواقع بر مبنای شنیده‌ها و اتفاقاتی که برای دیگران افتاده بود و برای اجتناب از خطر، عطای حضور در فضای عمومی شهری را به لقایش می‌بخشیدند. با توجه به آنکه منطقه نوزده از لحاظ سرانه فضای سبز رتبه نخست را در کل مناطق ۲۲ گانه شهر تهران دارد و با در نظر گرفتن نتایج مصاحبه با شهروندان منطقه نوزده، می‌توان نتیجه گرفت راهکاری که برای ارتقای امنیت زنان در این منطقه بیشترین کارایی را خواهد داشت توجه ویژه به امنیت بوستان‌های محله‌ای در این منطقه است. برای این منظور می‌توان به راهکارهای توسعه و بهسازی بوستان‌ها، تأمین روشنایی، ایجاد نظارت اجتماعی به‌ویژه از طریق فرهنگ‌سازی اشاره کرد.

مورد بعدی که اهمیت بسیاری در ایجاد احساس ناامنی در منطقه دارد دو پدیده «خلازیر» و «کوره‌ها» است. خلازیر یک فضای کاملاً مردانه است و تقریباً هیچ زنی در آن فضا حضور ندارد و یا رفت‌وآمد نمی‌کند اما در مصاحبه‌ها، زنان ساکن محلات مختلف منطقه نوزده یکی از دلایل مهم ناامنی در منطقه را وجود بازار خلازیر و ایجاد بیگانگی ناشی از حضور مشتریان از اقصی نقاط تهران و ایران ذکر کردند.

از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان وجود کوره‌ها به سبب نبود نظارت بر آن‌ها و در دسترس بودن راه فرار پیامدهای بسیاری در ایجاد ناامنی (عینی و ذهنی) در منطقه داشته است. مهم‌ترین راهکاری که ساکنان به آن اشاره داشتند ایجاد نظارت اجتماعی به‌ویژه گشت‌زنی دائمی پلیس در فضاهای ناامن منطقه به‌ویژه کوره‌ها، بازار خلازیر، پارک‌ها و بوستان‌های محله‌ای است. با این استدلال که حضور پلیس، احساس ناامنی را تا حد زیادی کم می‌کند و با حضور پلیس می‌توانند با آرامش خاطر از فضاهای عمومی شهری استفاده کنند. با این تصور که حضور پلیس به‌خودی‌خود موجب می‌شود معتادان و اراذل‌واوباش در آن

فضاها کمتر حضور داشته باشند و به این ترتیب آلودگی دیداری که زمینه‌ساز اصلی احساس ناامنی در ساکنان است به حداقل می‌رسد.

راهکار بعدی که اهمیت بسیاری در این زمینه دارد ایجاد نظارت اجتماعی از طریق مشارکت اجتماع محلی است. با توجه به اینکه در یکی از بوستان‌ها (خیرین مدرسه‌ساز) مصاحبه‌شوندگان اظهار داشتند که این بوستان یکی از امن‌ترین بوستان‌های منطقه است زیرا خود ساکنان و معتمدان محله به‌دقت بر فضای عمومی آن نظارت دارند و اجازه حضور افرادی که زمینه‌ساز ایجاد ناامنی شوند را نمی‌دهند. به نظر می‌رسد راهکار کارآمدی که می‌تواند در ایجاد امنیت در فضاهای مختلف منطقه برای زنان ساکن محلات نقش مهمی داشته باشد اقداماتی است که برای شکل گرفتن همدلی و همکاری و مشارکت مردم محلی در ایجاد نظارت اجتماعی باید انجام شود. این مورد مهم می‌تواند در کنار حضور پررنگ‌تر نیروی انتظامی و سازمان‌های متولی ایجاد نظم عمومی، با کمک طرح‌های ترویج‌گری و تسهیل‌گری اجتماعی، ورود به میدان و مداخلات اجتماعی با متدهای علمی محقق شود. زمینه اجرای این راهکارها در برنامه سوم توسعه شهر تهران تا حدودی فراهم است و با استناد به سیاست‌های موجود تا حدودی می‌توان در این مسیر قدم‌های خوبی برداشته شود.

پیشنهادها

برای به حداقل رساندن پدیده ناامنی در منطقه و پیامدهای منفی آن، پیشنهاد می‌شود:

- طرح‌هایی برنامه‌ریزی شود که با رویکرد اجتماع‌محور (محله‌محور) درصدد «ایجاد نظارت اجتماعی» و «تقویت نظارت اجتماعی» باشند. نظارت اجتماعی هم بایستی از سوی سازمان‌های رسمی ایجاد نظارت و نظم اجتماعی از جمله نیروی انتظامی ایجاد و تقویت شود (سطح کلان) و هم از سوی اجتماع محلی و از طریق طرح‌های تسهیل‌گری و ترویج‌گری اجتماعی سطح خرد).

- برطرف شدن موانع ایجاد ناامنی در منطقه، تنها از طریق سازمان‌های دولتی امکان‌پذیر نیست. پیشنهاد می‌شود طرح‌های تسهیل‌گری اجتماعی در منطقه اجرا شود که با رویکرد اجتماع‌محور و آموزش و تیم‌سازی و شبکه‌سازی در اجتماع محلی روحیهٔ مطالبه‌گری اجتماعی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی را بین شهروندان تقویت کنند و هم‌زمان، سازمان‌های مسئول، با ایجاد نظارت اجتماعی و تقویت آن از طریق سازوکارهای رسمی و قانونی و سازمان‌های متولی ایجاد نظم و امنیت در جامعه، برای رفع مشکل ناامنی با در نظر گرفتن راهکارهایی که در بخش نتایج به تفصیل به آن‌ها اشاره شد، اقدامات مقتضی را انجام دهند.

سپاسگزاری

این مقاله از طرح پژوهشی «ارتقای احساس امنیت حضور زنان و خانواده در شهر از طریق شناسایی و بهسازی نقاط ناامن و بی‌دفاع شهری در منطقهٔ ۱۹ شهرداری تهران» که تحت حمایت مالی معاونت اجتماعی، شهرداری منطقهٔ ۱۹، مصوب و دفاع شده، استخراج شده است. نویسندگان بر خود لازم می‌دانند مراتب تشکر صمیمانهٔ خود را از کارکنان شهرداری منطقهٔ ۱۹، به‌ویژه کارکنان امور بانوان منطقه و همچنین کارکنان دفتر توسعهٔ محله‌ای دولتخواه، کاظمی و اسماعیل‌آباد؛ آقای مهندس آل‌محمد، آقای مهندس رضا پایی، خانم ایمانه دارابی، خانم مهندس شمیم رحمانی، خانم مهندس فاطمه ذاکری، خانم پرستو یاقوتی که ما را در انجام و ارتقای کیفی این پژوهش یاری دادند، اعلام کنند.

- احمدی، یعقوب و اسماعیلی، عطا. (۱۳۸۹). سنجش احساس امنیت زنان مبتنی بر عوامل چندبعدی و میان‌رشته‌ای در شهر مشهد. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۱(۲)، ۱۶۹-۱۹۰.

https://jas.ui.ac.ir/article_18158.html

- اسدپور، عهدیه؛ مسرور علی و نودهی، مرتضی. (۱۳۹۹). مطالعه عوامل اجتماعی مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی زنان شهری (مورد مطالعه: شهر بابل). *فصلنامه انتظام اجتماعی*، ۱۲(۳)، ۹۷-۱۲۰.

http://sopra.jrl.police.ir/article_95004.html

- جهانبخش گنجه، صادق. (۱۳۹۹). مطالعه کیفی احساس امنیت زنان در محیط خانواده مورد مطالعه: زنان مراجعه‌کننده به مراکز مشاوره در شهرستان کرج. *مطالعات زن و خانواده*، ۸(۲)، ۸۹-۷۹.

https://jwfs.alzahra.ac.ir/article_5059.html

- حبیبی، میترا. (۱۳۹۱). کیفیت و تنوع فعالیت‌ها و تسهیلات در فضای عمومی و تأثیر آن بر حضور زنان با تأکید بر شهر تهران. نخستین همایش علمی پژوهشی زنان و زندگی شهر تهران.

- حسینی، حسین. (۱۳۸۶). مدیریت احساس امنیت در جامعه. *فصلنامه امنیت*، ۶(۱).

<https://www.magiran.com/paper/497482>

- خلیلی، طیبه. (۱۳۹۲). ساماندهی فضای شهری با تأکید بر امنیت زنان (نمونه موردی: منطقه ۱۱ اصفهان)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری. دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف‌آباد.

- رحیمی، لیلا و صبوری، صابر. (۱۳۹۷). امنیت زنان در فضاهای عمومی شهری و بررسی عوامل فیزیکی مؤثر بر آن (نمونه موردی پارک ائل گلی تبریز). *فصلنامه مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان*، ۱۵(۴)، ۷۷-۳۹.

https://jwsps.alzahra.ac.ir/article_3453.html

- رضادوست، کریم؛ زکوی، اسماعیل و عسگری، احسان. (۱۴۰۰). بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با احساس امنیت اجتماعی (مطالعه موردی: ساکنان ناحیه ۲ شهر اهواز). *فصلنامه انتظام اجتماعی*، ۱۳(۲)، ۱۸۵-۲۱۶.
http://sopra.jrl.police.ir/article_96850.html
- رهبری، لادن (۱۳۹۱). احساس امنیت در فضاهای شهری و حق زنان به شهر: پژوهش اکتشافی در شرق تهران، چکیده مقالات اولین همایش علمی و پژوهشی زنان و زندگی شهری.
- زنجانی‌زاده اعزازی، هما. (۱۳۸۰). زنان و امنیت شهری. *مجله تخصصی زبان و ادبیات دانشکده ادبیات و علوم انسانی مشهد*، ۳۴، (۳ و ۴)، ۶۲۶-۶۰۳.
<https://www.sid.ir/paper/11488/fa>
- شربتیان، محمدحسن. (۱۳۹۳). سنجش ابعاد اجتماعی و روانی احساس امنیت زنان کلان‌شهر مشهد و عوامل مؤثر بر آن. *فصلنامه زن و مطالعات خانواده*، ۷(۲۳)، ۱۰۰-۷۹.
https://jwsf.tabriz.iau.ir/article_528966_cfbf51fe146741f892407264776f4c75.pdf
- شریعتی مزینانی، سعید و فروغ‌زاده، سیمین. (۱۳۹۶). فضاهای عمومی و امنیت زنان در شهر مشهد. *پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران*، ۶(۴)، ۷۱-۹۰.
https://ssoss.ui.ac.ir/article_22661.html
- طاهرخانی، حسین. (۱۳۸۱). طراحی شهری: ایجاد فضاهای قابل دفاع شهری. *فصلنامه مدیریت شهری*، ۳(۹)، ۸۸-۹۵.
<https://www.sid.ir/paper/451348/fa>
- عبدالرحمانی، رضا. (۱۳۸۳). پلیس اجتماع‌محور و امنیت محله‌ای (با اشاره به طرح پلیس اجتماع‌محور). *پژوهش‌های دانش انتظامی*، ۶(۲۳)، ۴۰-۲۹.
<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/273066/>
- عسگری، محمود. (۱۳۸۲). رهیافت‌های شناخت‌شناسی امنیت. *فصلنامه مطالعات راهبردی*، ۶(۲)، ۴۰۳-۳۸۳.

http://quarterly.risstudies.org/article_1047.html

- قاسمی، مرضیه. (۱۳۹۵). ساماندهی فضاهای شهری با تأکید بر امنیت زنان (مطالعه موردی: منطقه یک اصفهان)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد. استاد راهنما حسین صرامی. گروه جغرافیا. دانشگاه پیام نور مرکز وزوان.

- قلمبر دزفولی، رامنا. (۱۳۹۱). ارزیابی میزان توجه به جایگاه توسعه پایدار محله‌محور در طرح‌های توسعه شهری. هویت شهری، ۶ (۱۲)، ۷۱-۷۸.

https://journals.srbiau.ac.ir/article_1562_c1f00813b5c0e7854c8c446a5f033c0b.pdf

- گلی، علی. (۱۳۹۰). زنان و امنیت در فضاهای عمومی شهری (مطالعه موردی: پارک آزادی شهر شیراز). مجله جامعه‌شناسی تاریخی، ۳ (۲)، ۱۴۳-۱۶۵.

<https://jhs.modares.ac.ir/article-25-9674-fa.html>

- محمدی، جمال؛ جهانگیری، امید و پاکدامن یوسف. (۱۳۹۵). تجربه احساس ناامنی زنان در فضای شهری. مطالعات فرهنگ ارتباطات، سال ۱۷، شماره ۳۳، صص ۷-۳۰.

http://www.jccs.ir/article_15426.html

- معاون امور اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران (۱۳۹۹). دستورالعمل اجرایی ارتقاء احساس امنیت حضور زنان و خانواده در شهر از طریق شناخت نقاط ناامن و بی‌دفاع شهری.

- مهدنژاد، حافظ؛ پرهیز، فریاد؛ رضائی، نورمحمد و مودتی، علی (۱۴۰۰). کاربست مدل نرو-فازی در تحلیل احساس امنیت ساکنان بافت‌های فرسوده شهری. فصلنامه انتظام اجتماعی، ۱۳ (۲)، ۱-۲۲.

http://sopra.jrl.police.ir/article_97399.html

- نویدنیا، منیژه (۱۳۸۲). درآمدی بر امنیت اجتماعی. فصلنامه مطالعات راهبردی، سال ششم، شماره اول. صص ۷۶-۵۵.

http://quarterly.risstudies.org/article_1066.html

- Bajwa, Muhammad Usman. & Khan, Aisha. & Nadeem, Muhammad. (2018) Empirical Study on Women Safety Concerns at Public Places: Case Study of Lahore City, Architecture and Urban Planning, pp 27-34. DOI: <https://doi.org/10.2478/aup-2018-0004>
- Crawford, A., Jones, T., Woodhouse, T., Young, J., 1990. The Second Islington Crime Survey. Centre for Criminology, Middlesex Polytechnic.
- Crelinsten, R.D., 1998. The discourse and practice of counterterrorism in liberal democracies. *Aust. J. Politics History* 44, 389–413. <http://dx.doi.org/10.1111/1467-8497.00028>.
- Daryabari, Jamal et al (2016). Urban Defenseless Spaces, Threatening Factor to the Urban Sustainable Development, *MARTINIA*, VOL.5 NO.2 Page: 323-332. <https://doi.org/10.1080/19463138.2019.1579726>
- Herd, G.P., Löfgren, J., 2001. ‘Societal Security’, the Baltic States and EU integration. *Cooperation Conflict* 36, 273–296. <http://dx.doi.org/10.1177/00108360121962425>.
- Holm, U., 2003. Violence in Algeria: a question of securitization of state-regime, nation and Islam. *Alternatives: Turkish J. Int. Relations* 2, 265–287.
- Høyland, S.A., (2021), *Safety Science*, In Press. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ssci.2017.10.019>
- Painter, K., 1992. Different worlds: the spatial, temporal and social dimensions of female victimisation. In: Evans, D.J., Fyfe, N.R., Herbert, D.T. (Eds.), *Crime, Policing and Place*. Routledge, London.
- Panić, B., 2009. Societal security – security and identity. *Western Balkans Security Observer– English Ed.* 13, 28–39. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=43934>

- Prokkola, E.-K., 2012. Technologies of border management: performances and calculation of Finnish/Schengen border security. *Geopolitics* 18, 77–94.
<http://dx.doi.org/10.1080/14650045.2012.685791>.
- Roe, P., 2010. The societal dimension of global security. In: In: Bilgin, P., Williams, P.D., Sekiguchi, M., Galbraith, J.K., Inayatullah, S.T., Wiener, J., Schrire, R.A., Murphy, I.L. (Eds.), *Global Security and International Political Economy*, vol. 1 EOLSS Publishers, UK.
- Stanko, E.A., 1997. Safetytalk: conceptualising women's risk assessment as a 'technology of the soul'. *Theoretical Criminology* 1 (4), 479–499.
<https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/safety-talk-conceptualizing-womens-risk-assessment-technology-soul>
- Stoker, G. (2005). *New Localism, Participation and Networked Community Governance*, University of Manchester, UK.
- Warr, M., 1985. Fear of rape amongst urban women. *Social Problems* 32, 238–250.
<https://doi.org/10.1525/sp.1985.32.3.03a00060>
- Weaver, D. (2010), *Social Security and Social Support*, *Journals of Gerontology, Series B: Psychological and Social Sciences* 61(1): PP. 24–34.
<https://doi.org/10.1177/0733464820921082>
- Williams, M.C., 2003. Words, images, enemies: securitization and international politics. *Int. Stud. Quart.* 47, 511–531.
<http://dx.doi.org/10.1046/j.0020-8833.2003.00277.x>.
- Newman, O. (1973). *Defensible Space: People and design in the violent city*. London: Architectural.